

Når narrativer bruges som accounts En interaktionel ressource og et redskab til at opnå fælles forståelse

Tanja Bonde Pedersen
Københavns Universitet
sqr751@alumni.ku.dk

Abstract

In this article, I investigate how narratives in interaction can be used to account for unexpected or “wrong” behaviour while they simultaneously function as a tool to construct self-image and identity. The complex way in which narratives and accounts intertwine, can be seen in an excerpt from a conversation between two friends who each talk about their experience of the same night. The interaction illustrates co-constructed storytelling which each interlocutor contributes to as a means of accounting for their own behaviour. Following the analysis, I proceed to discuss how a narrative is not only a textual and interactional genre but an intersubjective tool as well as a means of constructing and expressing a concept of self.

1. Indledning

Historiefortællinger er noget, vi mennesker gør hele tiden, og de kan tjene forskellige formål rent sprogligt i en interaktion og interpersonelt mellem de personer, som taler sammen. Historiefortællinger kan udtrykke alt fra holdninger, motiver, oplevelser, følelser samt personlig erfaring, hvilket ikke blot gør narrativet til en sproglig genre men også et socialt fænomen. Historiefortællinger er samtidigt et kommunikativt værktøj, hvor samtalepartnere kan vise og opnå forståelse mellem dem samt give belæg for bestemte handlinger, de har foretaget sig tidligere. I denne artikel vil jeg kigge nærmere på det komplekse forhold, der er mellem narrativer og fænomenet kaldt *accounts*, som knytter sig til historiefortællingens funktion som belæg.

Indledningsvist præsenteres det teoretiske udgangspunkt ved at definere begreberne *narrativer* og *accounts*, som de anvendes i artiklen. Dernæst vil jeg belyse, hvordan narrativer kan bruges som accounts, ved at analysere et uddrag fra en samtale, hvor to samtaledeeltagere taler om samme hændelse fra hver deres perspektiv. Her vil jeg primært beskæftige mig med den interaktionelle funktion, som den narrative account tjener i den pågældende samtale. Afslutningsvist vil jeg forholde mig mere generelt til narrativer brugt som accounts. I den forbindelse er den analyserede samtale også et eksempel på en anden funktion – nemlig at udtrykke og opretholde identitet. I denne diskussion vil jeg også vende tilbage til pointer fra artiklens første afsnit, og jeg vil yderligere reflektere over, hvad narrativer og accounts overhovedet har at gøre med fælles forståelse og konstruktion af selvet.

2. Begrebsafklaring

Først og fremmest skitseres de to hovedbegreber: narrativer og accounts. Accounts vil i denne artikel ikke blive oversat til dansk, da den eksisterende litteratur ikke opererer med en oversættelse. Eventuelle bud som 'undskyldning', 'forklaring' osv. er termer, som jeg vil bruge senere, er beskrivelser af de underkategorier, som accounts har, så for at undgå misforståelser og tvetydighed, vil jeg benytte mig af den originale, engelske term som label.

2.1 Narrativer

Et narrativ er en slags historiefortælling. Narrativet bliver ofte defineret som værende noget, der ligner en forklaring (Velleman 2003) eller en beskrivelse (Worth 2008), og studier af narrativer ser på alt fra romaner til film og mundtligt overleverede fortællinger (Labov 2010). I sin bredeste forstand er narrativet en kommunikativ måde at overføre menneskelig oplevelse fra en person til en anden (Labov 2010). Mere konkret kan et narrativ defineres som en sproglig konstruktion og repræsentation af en personligt oplevet hændelse eller sekvens af hændelser (Worth 2008), og det er denne definition, jeg tillægger et narrativ i denne artikel. En af de mest klassiske beskrivelser af narrativet er udført af den amerikanske lingvist William Labov. Han beskriver narrativets struktur og opbygning ved at analysere narrativer, som fortælles i interviews, og han påpeger, at narrativer består af nogle specifikke grundelementer, som er genkendelige (Labov og Waletzky 1967). I deres model lister Labov og Waletzky (1967) seks forskellige elementer i et narrativ: *abstract* 'indleder', *orientation* 'orientering', *complicating action* 'handlingssekvens', *evaluation* 'evaluering', *resolution* og *coda* 'afslutter' (oversættelser fra Møller 1993). Disse komponenter udgør den analytiske ramme som Labov argumenterer for er altafgørende for at behandle bestanddelene i et narrativ. Især handlingssekvensen har stor betydning for, om en fortælling klassificeres som et narrativ ifølge Labov; disse dele af narrativet er urokkelige i deres rækkefølge, da det er denne kronologi, som afgør, hvad det er for en fortælling. Med andre ord er der i handlingssekvensen en temporal lås.

Flere forskere har taget afsæt i Labovs model, dog ofte med justeringer og kritik af modellens anvendelighed samt definitionen af, hvad der gør noget til et narrativ. Møller (1993) præsenterer en anden forståelse af de seks komponenters enkelte betydninger samt deres relation til hinanden, hvor han blandt andet argumenterer for, at en sætning kan indeholde mere end ét strukturelement. I sin udlægning af, hvordan narrativer ser ud i spontane og naturlige samtaler, gør Mandelbaum (2012) sig observationer af narrativers interaktionelle struktur. Hun påpeger blandt andet følgende essentielle elementer for narrativet: hvordan der gøres plads til det, inden det går i gang, samt hvordan medlyttere og samtalepartnere modtager og reagerer på historien, både undervejs og ved historiens afslutning. Når historiefortællinger optræder i samtaler, er det som analytiker altså mindst lige så vigtigt at forholde sig til, hvordan historien bliver modtaget, som hvordan den bliver produceret.

De ovenstående eksempler, altså Labov og Waletzky (1967) og Mandelbaum (2012), er eksempler på, hvordan man som analytiker kan tilgå narrativer. Men hvorfor overhovedet beskæftige sig med

narrativer? Og hvorfor fortæller vi dem? Møller (1993: 210) argumenterer for, at det ”er gennem fortællingen at vi præsenterer os for hinanden som mennesker”, og at vi ved at producere narrativer ”stiller os indirekte og direkte til skue for vores omverden på en måde ingen anden sproglig genre giver os mulighed for”. Når vi fortæller historier, informerer eller underholder vi om noget i enten den ydre verden, den indre verden – vores indre liv – eller et sammenstød mellem de to. Møller (1993) opsummerer de forskellige kommunikative funktioner et narrativ kan have, som værende i) underholdning ii) selvfremstilling, og iii) belæg. Især de to sidste funktioner gør sig gældende i denne analyse. Narrativets funktion som belæg begynder samtidigt at bevæge sig over mod konceptet om accounts, hvorfor grænserne mellem form og funktion bliver mere eller mindre udviskede. Bruner (1991) argumenterer for, at narrativer er en måde at organisere menneskelige oplevelser på, både individuelt og kulturelt. Narrativet kan hermed også betragtes som en måde at tænke på. Jeg vil vende tilbage til disse pointer i artiklens afsluttende afsnit, hvor de ovennævnte refleksioner om narrativer sættes op mod, hvad vi ved om accounts.

2.2 Accounts

En account kan beskrives som et sprogligt værktøj, der kan bruges til at forklare adfærd, som bryder med det forventede eller går imod normerne (Scott & Lyman 1968: 46). Accounts er med til at opretholde den sociale orden, som bliver sat på spil, når samtaledeeltagere udfører en handling, fysisk eller sproglig, som ikke er passende eller forventelig. En ikke-passende sproglig, eller rettere interaktionel, handling vil med konversationsanalysens terminologi kaldes for en *dispræfereret* handling. Præference-systemet er et grundelement i konversationsanalysen (Sacks & Schegloff 1979), og en orientering mod, hvad der er præfereret, dvs. accepteret eller forventet, eksisterer både hos den, som taler, og de, som ellers deltager i interaktionen. Med andre ord så ses systematiske præferenceprincipper både i produktionen samt fortolkningen af en ytring (Pomerantz & Heritage 2013: 210). Visse ytringer lægger op til en bestemt type respons, såsom et svar til et spørgsmål og et afslag eller accept til en invitation. Nogle gange vil der endda være tydelig præference for en bestemt respons afhængigt af, hvordan ytringen er formuleret. Dette betyder ikke, at samtaledeeltagere udelukkende udfører præfererede handlinger, når de interagerer med andre; vi afviser invitationer, undlader at svare på spørgsmål og modsiger vores samtalepartnere hele tiden. Men det som præferencesystemet står for, og som kan ses i analyser af samtaler, hvor disse dispræfererede handlinger udføres, er, at samtaledeeltagere orienterer sig mod det, hvis det de gør, eller det som modparten gør, bryder med det forventede. Ofte vil et afslag på en invitation være ’pakket ind’ hellere end siges direkte (Heritage 1988: 132), og en dispræfereret handling vil ofte indebære en pause forinden, hvilket signalerer, at det muligvis er en problematisk ytring.

Dette leder os tilbage til konceptet om accounts. Disse bruges tit som denne ’indpakning’ til en dispræfereret handling og som belæg eller forklaring på et normbrud. Accounts har også andre funktioner såsom skyldfralæggelse, opretholdelse af positivt selvbillede og genoprettelse af negativt selvbillede, en måde at undgå straf eller negativ bedømmelse på, selvfremstilling, samt en måde at nå til enighed og undgå konflikter (Fritsche 2002: 373). Scott og Lyman (1968) præsenterer to forskellige typer accounts: *excuses* ’undskyldninger’, hvor taleren medgiver at den pågældende

handling er forkert eller upassende, men benægter at have det fulde ansvar, og *justifications* 'retfærdiggørelser', hvor taleren påtager sig ansvar for handlingen, men ikke anerkender at handlingen er forkert, upassende eller lignende. Scott og Lyman (1968) præsenterer desuden yderligere underinddelinger, men for denne artikels formål er det essentielle ved deres teori udelukkende deres definition af accounts samt undskyldninger og retfærdiggørelser som to overordnede typer af accounts.

3. Narrative accounts som interaktionel ressource

Med afsæt i disse begrebsdefinitioner vil jeg nu introducere narrativer brugt som accounts. Overordnet set kan narrativer bruges som accounts ved at være en verbal rekonstruktion af en hændelse, som fortælleren holdes ansvarlig for eller agter at retfærdiggøre (Buttny 1993: 18). I samtaler optræder en account oftest som 'svar' på noget, for eksempel et spørgsmål eller ytring fra modparten, der nævner det emne eller den problematik, som den efterfølgende account fungerer som forklaring for. Sekvenser under temporal lås, som narrativer indebærer, fremsætter en hændelse i en rækkefølge, som kan være afgørende for det som fortælleren 'accounter' for. 'Narrative accounts' er ikke som sådan en fasttømret type account i litteraturen, men jeg bruger denne betegnelse i min analyse om narrativer, der fungerer som en account i en pågældende interaktion. Termen bruges blandt andet også af Kjærbeck (2008), der undersøger, hvordan pædagoger bruger narrativer som accounts i forældremøder på et aktivitetscenter. Denne undersøgelse såvel som min egen benytter sig af metode og analyseredskab kaldet konversationsanalyse, som netop kan bruges til at belyse, hvordan narrative accounts er en interaktionel ressource.

3.1 Konversationsanalyse

Konversationsanalyse er en metode og analysetilgang, der lægger vægt på at observere og analysere naturligt forekommende samtaler gennem lyd- og videooptagelser (Steensig 2015: 321). Grundtanken, som analytikere arbejder på baggrund af, er, at den sociale virkelighed skabes i interaktion mellem mennesker, og at vi i samtaler etablerer, viser og forhandler betydning og forståelse mellem os (Ibid). Dette studeres ved at kigge på turdesign og turorganisering (Sacks et al. 1974), altså hvordan samtaledeeltagere 'skiftes' til at tale, og hvordan disse taleture relaterer sig til hinanden, muliggør bestemte responser samt gør visse responser mindre oplagte eller endda problematiske. Her kommer præferencebegrebet, som jeg tidligere præsenterede, ind i billedet. Det som konversationsanalytiske undersøgelser især fokuserer på, er hvordan samtaledeeltagerne forstår og behandler det, der sker i samtalen. Jeg bruger denne metode og analysetilgang på en interaktion, hvor to veninder beskriver forskellige versioner af en fortidig begivenhed, for at få indblik i, hvordan de konstruerer narrativer, og hvordan betydningen af de forskellige elementer forhandles. Hvis vi skal forstå, hvordan et narrativ kan have funktion som en account, altså som noget, der forklarer, undskylder eller retfærdiggør et normbrud, må vi se nærmere på, hvordan disse behandles og forhandles af samtaledeeltagere.

Når konversationsanalytikere undersøger narrativer i interaktion, vil disse ofte høre under det de kalder historiefortællinger (se Schegloff 1997). Denne term bruges ofte til at beskrive den specielle

turorganisering, som sker i interaktioner, hvor en taler fortæller en historie og hermed har længere taleture end de personer som, agerer lyttere. Ligesom andre interaktionelle ressourcer har historiefortællinger både en forside og en funktionsside. Gail Jefferson (1978) skrev noget af det første litteratur om historiefortællingers sekventielle organisering, specifikt fokuseret på historiers indledning og afslutning. Interaktionel forskning i historiefortællinger i dansk talesprog viser ligeledes systematikker på tværs af samtaler (se *Samtalegrammatik.dk* 2021). Udover at historiefortællinger har formmæssige og sekventielle karakteristika, som er genkendelige på tværs af samtaledata, anses det også som en kompleks samtalehandling. Konversationsanalysen forholder sig ikke umiddelbart til termen 'narrativ' over for historiefortælling, men jeg bruger 'narrativ', fordi det skriver sig ind i de teorier og undersøgelser, der er gennemført under det navn. Et narrativ kan naturligvis have mange formål i en interaktion, for eksempel at underholde eller rapportere om noget nyhedsværdigt. Et narrativ brugt som account bruges ofte når handlingsforløbet – hvem der gjorde hvad, hvornår og hvorfor – er i fokus. Det narrative format kan bruges til at rapportere og rekonstruere en hændelse set fra fortællerens synspunkt og hermed fungere som retfærdiggørelse og bevis for en bestemt handling eller adfærd (Kjærbeck 2008: 319). En narrativ account bliver hermed en måde at håndtere et normbrud, hvor handlingsforløbet spiller en afgørende rolle i at forklare en problematisk handling.

3.2 Analyse: Anne og Beate

Det samtaleuddrag, jeg vil behandle, kommer fra Samtalebank, som er en samling af offentligt tilgængelige videooptagelser af personer som interagerer med hinanden (MacWhinney & Wagner 2010). I den udvalgte interaktion sidder to veninder, anonymiseret som Anne og Beate, og snakker med hinanden ved et bord. Transskriptionen er hentet fra *talkbank.org*, og jeg har foretaget få ændringer i forbindelse med denne artikel; jeg har blandt andet fjernet flere fonetiske detaljer for at lette læseligheden, omdøbt linjeangivelserne til at starte fra 1 samt rettet småfejl.

Den hændelse, som Anne og Beate taler om, foregik lørdagen forinden, hvor Beate var i byen med sine venner fra sit karatehold, og Anne var derhjemme. De talte sammen over telefonen i løbet af den aften, blandt andet om at Anne eventuelt skulle mødes med Beate i byen. Den samtale som uddragene er taget fra, omfatter flere samtaleemner, hvor emnet om hændelsen også strækker sig over flere taleture end denne artikel kan komme omkring. Jeg vil derfor vise nogle uddrag i forbindelse med de relevante pointer, de demonstrerer.

3.2.1 HISTORIEFORTÆLLINGENS INDLEDNING.

Det første uddrag viser der, hvor den narrative account eliciteres, dvs. bliver efterspurgt, og netop her er det tydeligt, at det der fortælles efterfølgende, har funktion som en account..

Uddrag 1:

```
01 BE: HALLO HVA SKETE DER egentli- o↓kay (.)
02 → BE: hva skete der egentlig for at ø:::::h (.) du blev væk fra mig i:::
03 BE: ø:h (.) fredags (.) lørdags?
04 (1.7)
```

05 → AN: #nej# hva sker der for at du skre:d
06 AN: å tog hjem ti:l (0.3) din: (0.4) du tog hjem med dine venner_
07 AN: å ville have jeg skulle komme
08 AN: å så tager du hen til dine karatevenner
09 AN: å så tager i på Lux (0.4) uden at sige det til #mig#
10 (1.9)
11 BE: det var da ikke sådan det foregik
12 → AN: jo: (.) [prøv å hør sådan her foreg- nu s]kal jeg fortælle=
13 BE: [prøv å hør her]
14 → AN: =dig hvordan det foregik

Beate stiller et spørgsmål, der tolkes som en anklage (l. 1-3) rettet mod Anne, om at Anne ”blev væk” fra Beate lørdagen forinden, hvilket inviterer Anne til at give en forklaring på, hvorfor dette skete. Via spørgsmålet ”hvad skete der egentlig for at (...) du blev væk fra mig” bliver Anne konfronteret med at have gjort noget ’forkert’, som hun skal forklare, og en account bliver hermed en relevant andenpartdel til Beates anklage. Til dette svarer Anne med en anklage mod Beate som værende den, der ”skred” fra hende den aften. Hun indleder desuden sin tur med ”nej” (l. 5), som kan ses som en slags afvisning af Beates ytring i linje 1-3. Beate modsætter sig efterfølgende Annes udlægning ved at sige ”det var da ikke sådan det foregik” (l. 11). Begge talere viser en orientering mod, at det som den anden har leveret, ikke stemmer overens med deres egen beskrivelse af aftenens handlingsforløb. Indledt af ”nu skal jeg fortælle dig hvordan det foregik” (l. 12 og 14) leverer Anne herefter en længere fortælling over adskillige taleture, hvortil Beate også er medfortæller. Dette narrativ optræder i anden position som respons på Beates forespørgsel og fungerer hermed som en account, der retfærdiggør og giver bevis for, hvad der skete ifølge Anne – og senere Beate – den aften, hvor veninderne er uenige om, hvem der ’er skyld i’, at Anne ikke kom med i byen. Anne annoncerer i linje 12 og 14, at hun skal til at fortælle en historie, hvortil adskillige taleture vil blive optaget, og Beate skal agere lytter.

3.2.2 Kronologi og direkte rapporteret tale.

Uddrag 2 indeholder klassiske narrative elementer som Anne bruger til at ’accounte’ for sine handlinger og intentioner. Anne fortæller om handlingsforløbet fra sit perspektiv ved at liste en række hændelser og udtalelser, hvis tidsmæssige rækkefølge er fast.

Uddrag 2:

15 AN: du: tog hjem å sagde så kom hjem til mig så sidder vi å drikker der.
16 AN: å ringer jeg til dig
17 AN: Beate skal jeg komme hjem til dig.
18 AN: nej vi: er de er er allesammen gået
19 AN: så jeg tager ned til mine (senpaier)
20 (0.3)
21 AN: og så tænkte jeg okay
22 AN: ·hh så du skal stadig komme Anne.
23 AN: okay det er fint jeg skal bare have noget at spise å så
24 AN: ·hh hva xxx siger til dig
25 AN: ·hh i kan bare gå derned det er helt i orden_

- 26 AN: ·h men bare lige ring hvis i går
27 AN: fordi jeg gider ikke gå ned på Lux alene_
28 AN: ·hh å ↑så
29 AN: ·h så siger du nejnej jeg er stadig bare skynd dig\

I en narrativ account er den temporale lås og måden, episoden fortælles på, vigtig for sandfærdigheden af rekonstruktionen samt spørgsmålet om, hvem der handlede 'forkert' (Buttny 1993: 18). Anne lister i uddrag 2 en række (verbale) handlinger, som blev udført af både hende selv og Beate, og rækkefølgen af disse spiller en central rolle i Annes account. Dette kan blandt andet ses gennem et genkendeligt element i historiefortællinger, hvilket er at forbinde disse handlingsbeskrivelser med "og så". Den rækkefølge, som tingene fortælles i, fungerer hermed som en afspejling af den rækkefølge, som det skete i den reelle begivenhed, ifølge Anne. Formuleringen "og så" bruges af Anne i linje 8 og 9 af uddrag 1 samt linje 21 af uddrag 2. I senere uddrag gør Beate brug af "og så" i hhv. linje 40 og 42.

De handlingssekvenser, Anne beskriver, fremhæver specifikke punkter fra aftenens samtale, og det, som narrativet accounter for. Hun nævner, at hun spurgte Beate, om hun skulle tage hjem til hende, men at Beate afviste dette forslag, da hende og vennegruppen allerede var taget afsted (l. 17-18). Anne fremhæver, at det på dette tidspunkt i telefonsamtalen blev gjort klart, at Beate stadig ville have, at Anne skulle komme (l. 22), og at Anne i denne forbindelse bad om at få besked, hvis Beate og vennegruppen tog på Lux.

I sin rekonstruktion af episoden bruger Anne direkte rapporteret tale, hvilket i historiefortællinger ofte bruges til at tilføje en indsigt i den samtale, som accounten handler om. Direkte rapporteret tale tilføjer sådan en indsigt i form af et slags objektivt element, fordi den direkte tale kommunikerer en påstand om, at det gengivede var det, der rent faktisk blev sagt (Holt 1996: 232 og 236). Anne bruger direkte rapporteret tale ved både sin og Beates del af telefonsamtalen uden leksikalsk markering, hvor udelukkende kontekst og mild prosodisk markering tydeliggør den rapporterede tale. Når Anne, og senere Beate, bruger gengivet tale som repræsentation af handlingsforløb, fremsætter hun eksplicit information, som modparten allerede burde besidde. Alligevel giver gengivelsen af telefonsamtalen kilde til uenighed. Det, at direkte rapporteret tale betragtes som et objektivt element, gør det problematisk for en samtalepartner at erklære sig uenig i eller argumentere mod noget, der fremsættes som (gensidigt kendt) fakta.

3.2.3 Kendt versus ny information.

Normalt omhandler historiefortællinger noget, som er nyt for fortællerens medlyttere, især hvis formålet er at fortælle om noget overraskende og nyhedsværdigt (Sidnell 2010: 177). I Anne og Beates tilfælde handler historien om noget, de begge har været med til, og hvad angår de præcise ting, som blev sagt i telefonsamtalen den aften, burde begge parter have den information, som Anne gengiver her. I sin fortælling markerer Anne ikke, at dette er noget Beate allerede godt ved; hun fortsætter indtil Beate afbryder hende med indvendinger og modsigelser. Dette resulterer i, at de to veninder finder frem til det sted i fortællingen, hvor der er uenighed, og hermed det sted i lørdagens episode, hvor de hver især handlede uhensigtsmæssigt eller forkert.

I linje 27, hvor hun gengiver noget hun selv sagde, fortæller Anne årsagen til, at hun ikke tog afsted til Lux den aften, nemlig at hun ikke vil gå derned alene, og at Beate skulle ringe, hvis de tog afsted. Dette nævnes faktisk allerede helt tilbage i linje 9. I dette uddrag fremsætter Anne det, som for hende udgjorde problemet den aften, og i denne henseende bliver Beate holdt accountable for ikke at have ringet. Efter uddrag 2 udveksles flere taleture mellem dem, og Beate fortæller videre fra sit synspunkt, som er vist i uddrag 3.

Uddrag 3:

37 BE: jeg stod inde (.)
38 BE: jeg stod inde ved jakkerne jeg (var) lige lagt min jakke
39 (0.4)
40 BE: å så ringer du å jeg kunne overho:vedet ikke høre hva du siger
41 (0.5)
42 BE: å så siger jeg vi er på Lu:x å så siger du ja:
43 BE: øh prøv lige å: komme å: hent mig.
44 AN: ne:j det var ikke der jeg sagde

Ligesom Anne gør Beate brug af datid i starten og skifter derefter over i nutid. I linje 33 ytrer hun, hvad der kan ses som en slags undskyldning (Scott og Lyman 1968) indlejret i den narrative account, nemlig, at hun ikke kunne høre hvad Anne sagde i telefonen på det pågældende tidspunkt. Ved at fortælle om sin oplevelse af samme del af episoden som Anne, viser Beate sin fortolkning af samtalen – som Anne i linje 35 modsætter sig – samt fremsætter en undskyldning om noget, som var ude af hendes kontrol, nemlig at hun ikke kunne høre, hvad Anne sagde. I linje 42-43 fremhæver Beate, at hun var på Lux, og at Anne bad hende om at komme og hente hende, hvilket Anne prompte afviser at have sagt. Netop denne handlingssekvens – nemlig at mens Beate er på Lux, taler hun i telefon med Anne som kommunikerer, at hun gerne vil med i byen – fortæller veninderne om forskelligt.

Begge veninder reagerer løbende på det, den anden lige har fortalt, og udtrykker, når der fortælles ny information eller information, som strider mod den opfattelse, de selv har. I uddraget nedenfor udtrykker Beate først, at det Anne lige har fortalt, er nyt eller overraskende (l. 55-56), og lidt senere gør Anne brug af samme formulering (l. 72).

Uddrag 4:

48 → BE: nå okay men altså så ringer du å jeg sagde rigtig mange gange til dig at
49 BE: du skulle komme
50 (0.4)
51 BE: på Luux å det ville du ikke,
52 (0.9)
53 BE: å (.) [ja].
54 AN: [så] faldt jeg i søvn.
55 (0.6)
55 → BE: gjorde du
56 → BE: nå okay for jeg troede nemlig jeg tænkte at jeg
57 BE: øh var helt vildt led nu fordi at så glemte jeg Hh: ha ·h:H

(l. 58-67 udeladt)

68 BE: ja jeg sagde prøv (og hør) jeg har li:ge jeg har lige snydt mig ind
69 BE: jeg har lige sprunget over køen altså [jeg (er herinde)]
70 AN: [det sagde du]altså ikke
71 BE: jo (.)
72 → AN: #nå oka-# ·h men det er også lige meget for så faldt jeg i søvn (.)

I dette uddrag fortæller Beate, at hun gentagne gange bad Anne om at komme hen til festen, men at Anne afviste dette (l. 48-51). Ved denne beskrivelse af en handingssekvens accounter Beate for det, hun er anklaget for (dvs. at 'skride' fra Anne uden at sige det), ved at fremhæve, at hun rent faktisk bad Anne om at komme, men at hun blev mødt af en modvillighed fra Anne. Anne accepterer denne udlægning ved at svare "ja" (l. 53), og hun fortæller, at hun efter dette opkald faldt i søvn, hvilket bliver mødt af overraskelse fra Beate (l. 55-57). Partiklen 'nå' fungerer ofte som det, man kalder et change-of-state token, altså en markør, for at det, der kom forinden, går imod, hvad taleren forventede, og dermed ændrer den persons vidensniveau (Nielsen 2002; Heritage 1984). 'Nå okay' har desuden et sekvensafsluttende element, som kvitterer for det foregående som værende tilfredsstillende (Heritage 1984: 344). Annes fortsættelse efter brugen af dette i linje 70 taler for denne tolkning. Beate har lige genfortalt noget, hun sagde i telefonen, som var og er med til at retfærdiggøre, hvorfor Beate ikke forlod Lux for at hente Anne (l. 66-67). Dette afviser Anne, at der blev sagt, hvilket Beate responderer på med minimalresponsen "jo" som kommunikerer at hun fastholder sit udsagn. Anne kvitterer med "nå oka-" og fortsætter "men det er også lige meget for så faldt jeg i søvn". Dette kan ses, som at hun accepterer Beates forklaring, eller at hun i hvert fald vælger at lukke den her.

3.2.4 Opsummering

Anne og Beates historiefortællinger er komplekse eksempler på narrativer. Ved at begge samtaledeledtagere fortæller en historie om en begivenhed, de begge var til stede i, forhandler de sammen den fortolkning og betydning, som historien har for dem. Det er ikke ualmindeligt, at deltagere agerer eksplicitte medfortællere i et narrativ – og i Anne og Beates tilfælde er der snarere tale om to narrativer – og der er en stor enighed hos interaktionelle lingvister og andre sociolingvistiske analytikere om, at selv 'passive' lyttere er med til at forme og fortælle den historie, som en taler producerer (Bavelas et al. 2000). I de ovenstående afsnit har jeg med samtaleuddragene vist, hvordan Anne og Beate bruger historiefortællinger til at accounte for deres adfærd og handlinger. Elementer fra narrativet tjener forskellige formål i deres samtale, herunder fungerer direkte rapporteret tale som en slags 'objektiv' gengivelse fra hændelsen, og beskrivelser af, hvad taleren tænkte eller troede på daværende tidspunkt, hvilket viser talerens fortolkning af det, som skete. Især handlingssekvenser med elementer, som er låste i deres rækkefølge, fremsættes som afgørende for de unge kvinders beretning om deres adfærd. Derudover bruges direkte rapporteret tale og "og så" som er genkendelige elementer i historiefortællinger. Anne og Beate bruger sammen den narrative form til at forhandle betydning og komme frem til en fælles forståelse af, hvad der skete den aften, og hvem, der 'skred fra' hvem.

4. Intersubjektivitet og konstruktion af selv

I starten af denne artikel nævnte jeg spørgsmålet ”hvorfors overhovedet beskæftige sig med narrativer?”, hvor jeg inddrog pointer fra Møller (1993) og Bruner (1991) med et løfte om at vende tilbage til denne diskussion. Det samme spørgsmål rejser sig for accounts. Jeg vil behandle disse spørgsmål ved først og fremmest at træde et skridt tilbage fra det interaktionelle plan i den analyse, som jeg har foretaget, og reflektere over, hvad Anne og Beate også gør i deres historiefortælling. Derefter vil jeg beskæftige mig med Bruner (1991; 2004) og andre pointer fra litteraturen, der forholder sig til narrativer og accounts’ betydning for fælles forståelse og konstruktionen af selv.

4.1 *Et niveau over samtalen*

Buttny (1993: 18) påpeger, at udover at narrativer kan bruges som accounts, kan accounts også ses som en del af en større igangværende fortælling om os selv, som er forbundet til andres livshistorier og narrativer. Hvis vi kigger tilbage på samtalen om venindernes lørdag aften, kan vi se at historien gør mere end at opklare hvem, der handlede hvordan og hvorfor. Anne og Beates narrative account(s) er også en fortælling om, hvad for en person eller veninde de hver især ser sig selv og hinanden som. De ’accounter’ for hver deres opførsel, efter Beate efterspørger en forklaring på, at Anne forblev væk fra byturen, og Anne afviser denne fortolkning og efterspørger i stedet en forklaring på, at Beate efterlod hende. De orienterer sig mod, at der er en norm, som blev brudt mellem dem som veninder, hvorfor nogen kan holdes ansvarlig. Hver deres side af fortællingen bidrager til større narrativer om, hvem de er som personer og som veninder. Noget af det som både Anne og Beate opnår ved at rekonstruere episoden, er at vise deres perspektiv på samme oplevelse i jagten på at opnå en fælles forståelse af, hvad der skete. Anne fortæller, at hun gerne ville have været med Beate i byen, og at det var vigtigt for hende ikke at tage afsted alene. Hun var klar til at tage af sted og føler sig forbigået, når Beate hellere vil feste med sine karatevenner. Beate fortæller, at hun også gerne vil have haft Anne med i byen, men at hun oplevede en modvillighed fra Anne, som ultimativt gjorde, at Beate festede uden hende. I sin retfærdiggørelse af disse valg gengav Beate de dele af en telefonsamtale, de havde den aften, hvor hun mener at have gjort, hvad hun kunne, for at Anne kom afsted. Ved at gøre dette viser hun, at hun stadig er en god veninde, da der netop var gode grunde til, at aftenen kiksede.

Bruner skriver følgende i sin behandling af narrativer som måder at skabe et selv:

Self-making is, after all, our principal means for establishing our uniqueness, and a moment’s thought makes plain that we distinguish ourselves from others by comparing our accounts of ourselves with the accounts that others give us of themselves. (Bruner 2004: 3)

Selvom hans brug af ordet ”account” nok ikke er det samme, som Scott og Lyman (1968) og denne artikel opererer med, åbner citatet op for tankegangen om, at vi sammenligner de historier, vi fortæller om os selv, med de historier, andre fortæller om dem selv. Anne og Beate fortæller hver især om dem selv, som de agerede og interagerede med den anden i den fortalte tid, hvilket tjener interaktionelle og intersubjektive formål i fortællertiden, altså samtaleens nutid. I samtalen holder de

ikke kun deres fortællinger op mod hinandens til sammenligning, men de viser også hinanden, hvilken betydning narrativerne har for dem selv og hinanden. Deres venskab og forhold til hinanden bliver altså genoprettet gennem deres narrative accounts eller 'accountende' narrativer.

4.2 *Hvorfor narrativer?*

Ulig Labov og Waletzky (1967) er Bruner mindre interesseret i, hvordan narrativet er struktureret, og er i stedet mere interesseret i, hvordan narrativet er et "instruction of mind", som vi som mennesker bruger til at konstruere virkeligheden (Bruner 1991: 6). Han argumenterer yderligere for, at konstruktionen af et narrativ ikke blot er et spørgsmål om valg og fravalg af begivenheder, som bliver sat i en passende rækkefølge. Hver bestanddel agerer som funktioner i historien, og konstruktionen af disse afspejler en måde, vi tænker på (Ibid: 15). Ved at give en account bliver disse bestanddele eller handlingssekvenser fremhævet og fungerer som belæg eller forklaring på et bestemt udfald, som samtaledeltager orienterer sig mod, er upassende eller bryder med forventningerne. I et narrativ gøres det tydeligt, hvad samtaledeltagerne opfatter som værende passende og tilstrækkelig forklaring.

Narrativet er en genre, som også historikere gør stor brug af i deres arbejde. Her kommer accounts også ind i billedet, da narrativer ofte fungerer som en form for bevismateriale for historiske begivenheder, omstændigheder, aktører osv. (White 1980; 1984). Her lægges stor betydning til konceptet om rekonstruktion af en hændelse, og dokumenter såsom dagbøger og breve er mere end blot indblik i en historisk periode; de er kilder til viden. Ligesom i alle andre accounts indgår der her naturligvis en proces i at vurdere, om det fortalte er troværdigt, og om det må accepteres eller afvises som sandfærdigt eller fiktion (White 1984). Narrativer er også i denne forbindelse en måde, hvorpå mennesker kan forstå andre kulturer, andre omstændigheder og tidsmæssige perioder end de selv har oplevet. Historiefortælling tilbyder hermed et format som gør fremmede koncepter og kulturer nemmere for mennesker at forstå (White 1980: 5-6). Bruner (2004) påpeger også hvor elementært og naturligt narrativer er for mennesker, og at vi fortæller historier om os selv hele tiden. Det er en måde, hvorpå vi forstår og skaber os selv i relation til vores intentioner, handlinger og tanker. Narrativer om selvet er ikke kun de verbaliserede eller nedskrevne fortællinger, som vi konstruerer og forhandler med andre, men også den (livs)historie, der udfolder sig gennem livet og skabes i vores tanker. Disse bygger på genkendelige mønstre og temaer ud fra kulturelle modeller om hvad man kan, bør og ikke bør være (Bruner 2004: 3). Netop sådanne forhold, særligt om, hvad mennesker *ikke* bør gøre og være, er der, hvor accounts kan bruges til at reparere og bygge broer (Scott & Lyman 1968: 46), så menneskers selv og forhold til hinanden genoprettes. I Anne og Beates samtale gør de netop dette, mens de får afklaret, hvad de oplevede ved lørdagens begivenhed. Idet de accounter for hver deres adfærd, viser de, hvordan de har forstået den andens adfærd, samt hvordan deres egen adfærd skulle og bør forstås.

5. Konklusion

Narrativer brugt som accounts er både en interaktionel ressource, en måde at fremstille sig selv på samt et værktøj til at opnå fælles forståelse. Analysen af Anne og Beates samtale illustrerer disse tre

funktioner. På samtaleplan er historiefortællingen svar på en anklage eller anmodning om forklaring, hvor Anne og Beate fortæller om episoden fra deres egne perspektiver. Ved genkendelige elementer fra narrativet såsom direkte rapporteret tale samt kronologi blandt andet ved 'og så' ("å så") og den låste rækkefølge af begivenhederne. Begge veninder agerer lytter og fortæller gennem interaktionen, og de viser hinanden løbende, hvordan de forstår det der er blevet sagt, og angiver hvis dette strider mod deres egen viden og opfattelse. De kvitterer for den andens forklaringer, blandt andet ved brug af "nå okay" som indebærer et overraskelses- og afslutningselement. På et niveau over samtalen viser Anne og Beate også hinanden, hvem de selv er, og deres fortælling illustrerer en orientering mod at være en 'god veninde'. Narrativet er ikke blot en fortælling men også en måde at tænke på. Derfor får man, gennem en analyse af et narrativ, indsigt i, hvordan fortælleren (og lyttere/medfortællere) konstruerer virkeligheden og dem selv. En historiefortælling i en samtale kan være en del af et større narrativ om os selv, og ved at analysere det førstnævnte med konversationsanalysen kan man få indsigt i dette større narrativ.

6. Referencer

- Bavelas, Janet B., Coates, Linda & Johnson, Trudy. (2000). Listeners as co-narrators. *Journal of personality and social psychology*, 79(6), 941.
- Bruner, Jerome (1991). The narrative construction of reality. *Critical enquiry* 18: 1-21.
- Bruner, Jerome (2004). The narrative creation of self. L. E. Angus & J. McLeod (eds.) *The handbook of narrative and psychotherapy: Practice, theory, and research*: 3–14.
- Fritsche, Immo (2002). Account strategies for the violation of social norms: Integration and extension of sociological and social psychological typologies. *Journal for the Theory of Social Behaviour*.
- Heritage, John (1984). A change of state token and aspects of its sequential placement. In J.M. Atkinson & J. Heritage (Eds.), *Structures of social action* (pp. 299-345). Cambridge: Cambridge University Press.
- Heritage, John (1988). Explanations as accounts. A conversation analytic perspective. C. Antaki (ed.) *Analysing everyday explanation*: 127-144.
- Holt, Elizabeth (1996). Reporting on talk: The use of direct reported speech in conversation. *Research on language and social interaction*, 29(3), 219-245.
- Jefferson, Gail (1978). Sequential aspects of storytelling in conversation. In *Studies in the organization of conversational interaction* (pp. 219-248). Academic Press.
- Kjærbeck, Susanne (2008). Narratives as a resource to manage disagreement: Examples from a parents' meeting in an extracurricular activity center.
- Labov, William & Waletzky, Joshua (1967). Narrative analysis. Oral versions of personal experience. J. Helm (ed.) *Essays on the verbal arts*: 12-44.
- Labov, William (2010). Oral narratives of personal experience. *Cambridge encyclopedia of the language sciences*, 546-548.
- MacWhinney, Brian, & Wagner, Johannes. (2010). Transcribing, searching and data sharing: The CLAN software and the TalkBank data repository. *Gesprächsforschung*, 11, 154-173.
- Mandelbaum, Jenny (2012). Storytelling in conversation. J. Sidnell & T. Stivers (eds.) *Handbook of Conversation Analysis*: 492-507.
- Møller, Erik (1993). *Mundtlig fortælling*. Ph.d.-afhandling ved Københavns Universitet.

- Nielsen, Mie F. (2002). Nå! En skiftemarkør med mange funktioner. *Studier i nordisk 2000-2001*: 51-67.
- Pomerantz, Anita & Heritage, John (2013). Preference. In: J. Sidnell & T. Stivers (Eds.), *The Handbook of Conversation Analysis* Wiley-Blackwell, 210-228.
- Sacks, Harvey, Schegloff, Emanuel A. & Jefferson, Gail. (1974). A simplest systematics for the organization of turn taking for conversation. *Language* 50: 696- 735.
- Sacks, Harvey & Schegloff, Emanuel A. (1979). Two Preferences in the Organization of Reference to Persons in Conversation and Their Interaction. I: G. Psathas (red.) *Everyday Language: Studies in Ethnomethodology*. New York: Irvington: 15-21.
- Samtalegrammatik.dk (2021) Historiefortælling
<https://samtalegrammatik.dk/grammatikken/funktioner/samtalehandlinger/andre-samtalehandlinger/historiefortaelling> (revideret 14.06.21) Sidst tilgået 09.01.22
- Schegloff, Emanuel A. (1997). "Narrative Analysis" Thirty Years Later. *Journal of narrative and life history*, 7(1-4), 97-106.
- Scott, Marvin B. & Lyman, Stanford M. (1968). Accounts. *American Sociological Review* 33(1): 46-62.
- Sidnell, Jack (2010). Conversation analysis. *Sociolinguistics and language education*, 492.
- Steensig, J., Brøcker, K. K., Grønkjær, C., Hamann, M. G. T., Hansen, R. P., Jørgensen, M., Kragelund, M. H., Mikkelsen, N.H., Mølgaard, T., Pedersen, H.F., Sørensen, S.S. & Tholstrup, E. (2013). The DanTIN project—creating a platform for describing the grammar of Danish talk-in-interaction. In J. H. Pedersen & P. J. Henrichsen (Eds.), *New Perspectives on Speech in Action, Proceedings of the 2nd SJUSK Conference on Contemporary Speech Habits*, Samfundslitteratur, 195-225.
- Velleman, J. David (2003). Narrative explanation. *The philosophical review*, 112(1), 1-25.
- Wolfson, Nessa (1976). Speech event and natural speech. *Language in Society* 5: 189-209.
- Worth, Sarah E. (2008). Storytelling and narrative knowing: An examination of the epistemic benefits of well-told stories. *Journal of Aesthetic Education*, 42(3), 42-56.